

نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در توسعه‌ی شهرهای گردشگری پذیر

جمیله بابائی سیاهکلرود

کارشناس فرهنگی و اجتماعی، شهرداری مهربان، سراب، ایران

zahra.babae23@yahoo.com

چکیده

هدف این پژوهش بررسی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در توسعه گردشگری پایدار شهر تهران بوده که با روش توصیفی-پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش شامل اعضای سازمان‌های مردم‌نهاد شهر تهران بوده است که ۳۸۴ نفر از اعضا با استفاده از فرمول کوکران به صورت تصادفی به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. پرسشنامه پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته ای بود که روایی آن با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مورد تایید قرار گرفت و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ به میزان ۰/۹۶۷ مورد تأیید قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی (دوجمله‌ای) استفاده شد. نتایج نشان داد که از نظر اعضا و مدیران سمن‌ها، میزان تأثیر فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد کمتر از حد متوسط است. همچنین از نظر هر دو جامعه میزان تأثیر فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه هدف‌گذاری، آموزش و فرهنگ‌سازی، و تبلیغات و جذب گردشگر کمتر از حد متوسط است. به عبارتی وضعیت سازمان‌های مردم‌نهاد و فعالیت‌های اجرایی آن در زمینه توسعه پایدار گردشگری شهر تهران بسیار ضعیف است و باید تلاش‌های بیشتری در راستای اهداف تدوین شده برای اینگونه انجمن‌ها صورت گیرد.

واژه‌های کلیدی: سازمان‌های مردم‌نهاد، گردشگری،

مقدمه

وضعیت فعلی کشورها و روند توسعه جهان بیش از گذشته اهمیت بخش غیر دولتی را نشان می دهد در واقع برای توسعه پایدار و حل بسیاری از مسائل اجتماعی، نهادهای غیردولتی بسیار بهتر از دولت ها عمل کرده و کارنامه بهتری دارند. تقویت جامعه مدنی و فعالیت تشکل های غیردولتی در شرایط اجرای دستورالعمل های جهانی سازی برای دستیابی به توسعه بیشتر و حل مشکلات اجتماعی جزو ضروری هر جامعه ای است و به نظر می رسد که برای حل بسیاری از مشکلات اجتماعی به فعالیت تشکل های غیر دولتی نیاز باشد. از طرفی روند فعلی جوامع در کل دنیا به سمت خصوصی شدن و واگذاری امور به مردم است و این وضعیت برای جوامعی که از نهادهای مدنی ضعیفی برخوردارند چندان مطلوب نبوده و مشکلات و نارسایی هایی را ایجاد خواهد کرد. راه حل این وضعیت تقویت نهادهای واسط و معرف مردم و تشکل های مردمی است. از طرف دیگر تجربه ثابت کرده است که دولت ها بدون حرکت سازماندهی شده و تشکیلاتی مردم نمی توانند مسائل اجتماعی جوامع را مرتفع سازند، لذا تقویت جامعه مدنی و فعالیت تشکل های غیر دولتی راهکاری اساسی و بدون جایگزین است (نوربخش، ۱۳۹۰: ۱).

اساساً از دهه ۸۰ میلادی به علت تغییرات گسترده در نظام جهانی و ضرورت تأکید بر توسعه درون زا و برآمده از مردم، نقش دولت ها به ناچار کم رنگ می شود و این خلا را باید بخش خصوصی با نظارت مردم پر کند. در واقع فجایع ناشی از تمامیت خواهی دولت ها که اوج آن در جنگ های جهانی بود مردم را به نقش پذیری در جامعه و دفاع از حقوق خویش وادار کرد. دولت ها بیش از پیش احساس کردند که خود مردم در قالب سازمان های ایجاد شده باید در فرآیند توسعه و اداره جامعه دخالت داشته باشند. «سازمان های غیر دولتی اعتراضی است آگاهانه به عملکرد دولت ها و نهادهای رسمی که در چارچوب بندهای قانونی خود تنیده، گرفتار آمده اند و روز به روز از قدرت و کارایی شان برای حل مسائل و معضلات بشری کاسته شده است و اکنون بخش هایی عظیم در درون آنها تنها به حل معضلات درونی خود آن نهادها مشغولند. در چنین فضایی سازمان های غیر دولتی با جمع شدن انسان هایی که با درک عمیق مشکلات خاص جامعه شان سازمان می یابند، با هدف حل معضلات اجتماعی بدور از حمایت، هدایت و تحکیمات آمرانه نهادهای رسمی و دولت هایی که اغلب نمی خواهند به ضعف عملکرد و توان خود اعتراف کنند، پدید می آیند (پیروز نیا، ۱۳۸۸ به نقل از نوربخش، ۱۳۹۰: ۳).

سازمانهای غیردولتی فعال اساس دست یابی به مشارکت روزافزون ساکنان محلات و توسعه ی پایدار شهر به شمار می روند. کار کرد ویژه هر یک از سازمانهای غیردولتی و تشکل های داوطلبانه در زمینه ی حاکم ساختن عدالت اجتماعی سبب گردیده است که از دیدگاه صاحب نظران و سیاست گذاران به عنوان یکی از بارزترین مصادیق جامعه ی مدنی جهت برقراری دموکراسی در شهر و ابزاری مهم برای دست یابی به توسعه تلقی گردند؛ به ویژه در دوره ی گذاری که منافع عمومی حیاتی دوباره یافته و کنش و واکنش میان عوامل دولتی و خصوصی در حال تحول است (مایور، ۱۳۹۶: ۳۹).

در توسعه پایدار برای سازمانهای مردم نهاد می توان نقش بسیار مهمی متصور شد یعنی سازمانهای مردم نهاد را می توان جایگزینی مناسب برای دولت در زمینه ارایه خدمات و اولویت هایی مانند تنظیم خانواده حمایت از کودکان توسعه مشارکت ها محیط زیست و گردشگری دانست (ربیع زاده و نصیری، ۱۳۹۴: ۱).

نقش تشکل در صنعت گردشگری مشخص نمودن منابع مالی، جمع آوری سرمایه و هدایت امور اجرایی پروژه و به عنوان رابط و میانجی بین اعضای مختلف پروژه نظیر جمعیت محلی، اختیارات دولتی، تشریک مساعی تشکل ها و سازمان ها، بنگاه های پولی و وقف کنندگان می باشد. از طرفی تشکل تلاش هایی در جهت متقاعد ساختن یونسکو به ثبت جاذبه های گردشگری به عنوان یک اثر جهانی در مناطق گردشگری، گنجاندن مناطق جذاب در بسته های تور گردشگری، ایجاد تنوع در منابع درآمدی منطقه نظیر توسعه اکوتوریسم می تواند انجام دهد (شجاعی، ۱۳۹۵).

فرضیه های تحقیق

فرضیه اصلی

میزان تأثیر سازمانهای مردم نهاد در توسعه گردشگری پایدار شهر تهران کمتر از حد میانگین است.

فرضیات فرعی

۱. به نظر می‌رسد میزان تأثیر سازمان‌های مردم‌نهاد در هدف‌گذاری گردشگری پایدار در شهر تهران کمتر از حد میانگین است.
۲. به نظر می‌رسد میزان تأثیر فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه آموزش و فرهنگ‌سازی در توسعه پایدار گردشگری در شهر تهران کمتر از حد میانگین است.
۳. به نظر می‌رسد میزان تأثیر فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه تبلیغات در جذب گردشگران به شهر تهران کمتر از حد میانگین است.

تعریف سازمان‌های مردم‌نهاد (NGO)

سازمان مردم‌نهاد؛ سازمانی با شخصیت حقوقی مستقل، غیردولتی، غیرانتفاعی و غیرسیاسی است که برای انجام فعالیت داوطلبانه با گرایش فرهنگی، اجتماعی، مذهبی، بشردوستانه و بر اساس قانونمندی و اساسنامه مدون، رعایت چارچوب قوانین موضوعه کشور و مفاد آیین‌نامه‌های اجرایی آن فعالیت می‌کند (فطرس، بی تا)

در واقع NGO؛ یک سازمان غیردولتی و غیرانتفاعی است، نه وابسته به دولت است و نه اثری از حاکمیت درون آن؛ پیدا می‌شود و نه بودجه‌ای از دولت به صورت رسمی می‌گیرد. ولی دارای اساسنامه مدون است و تشکیلاتش از قبل ثبت شده است. یکی از مهمترین خصوصیات NGO داوطلبانه بودن آن است که با توجه به نیاز جامعه ایجاد می‌شود. چند نفر دور هم جمع می‌شوند و به این نتیجه می‌رسند که به طور مثال با مصرف یا پخش مواد مخدر به صورت داوطلبانه و خودجوش مبارزه کنند. البته یک NGO مجاز است فعالیت‌های خودش را سامان دهد و اگر کارش به نتیجه برسد در آمد هم کسب کند و این فقط در راه توسعه و اهداف تشکیلات خودش است و سود در NGO معنا ندارد.

در هر حال، NGO ها، سازمانهای غیردولتی، گروه‌های شهروندی داوطلب، گروه‌های نفع عامه یا خیریه هیچ کاری؛ به مسئولیت دولت ندارند و در بعضی جاها از مطالبات مردم در مقابل دولت دفاع می‌کنند یعنی مجاز به انتقاد از دولت می‌باشند.

بر اساس مصوبه سازمان ملل متحد هر سه نفری که برای پیگیری هدف مشترکی در کنار هم قرار می‌گیرند یک سمن (سازمان مردم‌نهاد) و در اصطلاح پیشین خود NGO محسوب می‌شوند (احمدیان، ۱۳۹۵).

سازمان ملل متحد، سازمانهای غیردولتی را سازمان‌های ارزش‌گرا می‌داند که مستقل از حکومت می‌باشند و اصول بشر دوستی و داوطلبانه بودن را به عنوان ویژگی‌های کلیدی آنها قلمداد می‌کند (استین، ۲۰۱۷: ۵۵۳).

بنابراین سازمانهای مردم‌نهاد؛ سازمان‌هایی هستند داوطلب، که در جهت بسیج نیرو و احساسات داوطلبان برای کاهش رنجها و با هدف توسعه انسانی عمل می‌کنند. (مقیم، ۱۳۹۳: ۹۷).

انواع سازمانهای مردم‌نهاد

سازمان‌های غیردولتی داخلی این تعریف بایستی با توجه به مقررات داخلی کشورها ارائه شود و از آنجا که در کشورها از ماهیت و فعالیت سازمانهای غیردولتی متفاوت می‌باشد لذا تعریف واحدی شاید مقدور نباشد، در این جا به تعریف این سازمان‌ها در برخی کشورها اشاره می‌شود:

۱- فرانسه: قانون اول ژوئیه ۱۹۰۱ فرانسه در ماده یک خود انجمن را این گونه تعریف می‌کند: "انجمن قرار دادی است که طبق آن دو یا چند شخص دانسته‌ها و فعالیت‌های خود را بطور دائمی در راه نیل به هدفی غیر از کسب منفعت در میان می‌نهند."

۲- سوئیس: ماده ۶۰ قانون مدنی سوئیس اظهار می‌دارد که: "انجمن‌های سیاسی، مذهبی، علمی، هنری، نوع دوستی، تفریحی و سایر انجمن‌هایی که هدف اقتصادی ندارند به محض این که مؤسسين اراده‌ی خود را در قالب اساسنامه‌هایشان دائر بر ایجاد آنها اعلام کردند از شخصیت حقوقی برخوردار می‌شوند."

در فرانسه سازمان های غیر دولتی به محض تشکیل دارای شخصیت حقوقی نمی شوند و باید تشریفات دیگری از جمله ثبت را طی نمایند در حالیکه طبق قانون سوئیس سازمانهای غیردولتی به محض تشکیل دارای شخصیت حقوقی می شوند.

۳- انگلستان: در این کشور که نظام کامن لا^۱ حکومت می کند، سازمانی غیر دولتی محسوب می شود که هدفش سودبری نباشد و این امر مستلزم آن است که خود دارای منابع مالی باشد، این منابع هم به طور عمده از طریق مشارکت مالی دواطلبانه اشخاص تأمین می شود.

۴- ایران: در ایران این موضوع در قانون تجارت مورد توجه قرار گرفته است، ماده ۵۸۴ قانون تجارت اظهار می دارد: "تشکیلات و مؤسساتی که برای مقاصد غیر تجارتي تأسيس شده یا بشوند از تاريخ ثبت در دفتر ثبت مخصوصی که وزارت عدلیه معین خواهد کرد شخصیت حقوقی پیدا می کنند."

ماده ۵۸۵ همین قانون، شرایط مؤسسات و تشکیلات مذکور را تابع آئین نامه ای که به تصویب وزارت دادگستری می رسد نموده است. وزارت دادگستری، در همین راستا، در سال ۱۳۳۷ آئین نامه اصلاحی ثبت تشکیلات و مؤسسات غیر تجارتي را تصویب نمود. بموجب ماده ۱ این آئین نامه مقصود از تشکیلات و مؤسسات غیر تجارتي مذکور در ماده ۵۸۴ قانون تجارت کلیه تشکیلات و مؤسساتی است که برای مقاصد غیر تجارتي از قبیل امور علمی یا ادبی یا امور خیریه و امثال آن تشکیل می شود اعم از آن که مؤسسين و تشکیل دهندگان قصد انتفاع داشته باشند یا نه."

با توجه به قوانین فوق می توان گفت که علی رغم تفاوت هایی که فی مابین آنها وجود دارد، چند عامل در کلیه این تعاریف مشترک می باشند، این عوامل عبارتند از:

- داشتن مالکیت خصوصی؛ - داشتن هدف غیر تجارتي و غیر سودبری؛ - داشتن نوعی تداوم و استمرار حیات (فلاح زاده، ۱۳۸۹).

تاریخچه سازمانهای مردم نهاد در جهان

تاریخچه تشکیل سازمان های غیر دولتی دیرینه ای طولانی دارد. سازمان غیر دولتی مفهومی است که نه می توان تعریف خاص، دقیق و جامعی برای آن قائل شد و نه تاریخچه پیدایش معینی دارد. با این حال، رشد بی سابقه این گونه سازمانها، به ویژه در دهه های اخیر باعث شده است که ساختار آن مفهومی تقریباً ناشناخته با حیطة وظایف ثابت و محدود، به گونه ای شگفت آور تغییر یافته و به بازیگری قدرتمند در عرصه ملی و بین المللی و توانایی تاثیر گذاری بسیار تبدیل شود. شاید بتوان یکی از دلایل عمده این تحول را در رشد مفهوم جامعه مدنی جهانی در سال های اخیر جستجو کرد (گلشن پژوه، ۱۳۹۱: ۷)

اساس پیدایش و ایجاد این سازمان ها بر مبنای درک و احساس بعضی افراد یا گروهها از یک نیاز اجتماعی بوده است و ساختار این سازمان ها به گونه ای است که این نیاز را برآورده سازد. هدف اصلی تشکیل این سازمانها برآورده کردن این نوع نیازها است.

تاریخچه تکامل و سیر پیشرفت سازمانهای غیر دولتی را در قرن بیستم، می توان در سه مقطع زمانی مختلف در نظر گرفت: قبل از جنگ جهانی دوم؛ دو دهه بعد از جنگ، و نهایتاً از سال ۱۹۸۰ میلادی تاکنون.

نسل اول یا سازمانهای غیر دولتی که قبل از جنگ جهانی دوم بوجود آمدند. اساساً سازمانهای خیریه و امداد رسان بودند. وظیفه اصلی این سازمان ها ارائه خدمات رفاهی و خیریه برای افراد فقیر و بیچاره در سراسر دنیا بود. نمونه هایی از آنها توزیع غذا، اعزام تیم های بهداشتی و تدارک پناهگاه بود که تمامی این نیازها از طریق مشارکت های خصوصی و مردمی تأمین می شد. یکی دیگر از ویژگیهای

این سازمان ها این بود که بعضی از آنها بر اساس عقاید و ساختار مذهبی بنا شده بودند و بیشتر، نتیجه فعالیت های مبلغان مسیحیت بودند (نصیری، ۱۳۹۸: ۲۲).

^۱ کامن لا (Common law) که به نظام رویه قضایی و سابقه قضایی هم معروف است، نوعی نظام حقوقی است که از سال ۱۰۶۶ میلادی به بعد توسط دادگاه های شاهی انگلستان ایجاد شد.

در طول جنگ جهانی دوم و اندکی بعد از آن نسل جدیدی از سازمان های بدون گرایش مذهبی " پدیدار شدند که هدف آنها صرفاً امداد رسانی به مردم بود. طبیعت این سازمان ها به گونه ای بود که حوزه فعالیت وسیع تری را در بر می گرفت. در این مقطع لغت جدیدی در فرهنگ لغات سازمان های غیردولتی از اهمیت خاصی برخوردار شد، که آن لغت، توسعه بود. مبدأ و منشاء این تئوری توسعه بخشی از فرآیند تغییر شکل جهان از حالت دنیای استعماری " به دنیای توسعه یافته که این تغییر هویت پیامد جنگ جهانی دوم بود) می باشد. بر این اساس، سازمانهای غیر دولتی در زمینه های مختلفی برای توسعه فعالیت می کنند. این سازمان ها طرح ها و پروژه هایی به صورت توسعه عمومی نظیر پروژه های پیشگیری از بیماری ها، آموزش کشاورزی پیشرفته و نوین، پروژه های زیر ساختاری موضعی و سایر فعالیت های توسعه عمومی را بر عهده گرفتند. پدیده سازمانهای غیردولتی طی دو دهه گذشته توجه زیادی را به خود جلب کرده است؛ گروه هایی که نه از طریق انتخابات شکل گرفته اند، و نه از قدرت بالایی برخوردارند و در عرصه های سیاست بین الملل به عنوان عاملانی هستند که هیچ کنترلی بر قلمرو خود ندارند، فقط توسط نمایندگان قدیمی قدرت و دیپلماسی پذیرفته شده اند. این یک توسعه اجتماعی خیره کننده است که می توان در آن به سرعت رشد کرد. علم، کلید این توسعه است. ارشد این سازمان ها کاملاً محسوس است. تا سال ۱۹۵۰ تعداد این سازمان ها از چند سازمان انگشت شمار که مهمترین آنها کمیته بین المللی صلیب سرخ بود، به چند صد سازمان رسید. طی چند دهه گذشته هم، سازمانهای غیر دولتی به عاملان اصلی در زمینه توسعه بین المللی تبدیل شده اند (مقیمی، ۱۳۸۳: ۱۶-۲۴).

از آنجا که اصطلاح «سازمان مردم نهاد» بسیار کلی است، خیلی از این سازمان ها ترجیح میدهند از اصطلاح سازمان داوطلبانه خصوصی یا سازمان توسعه خصوصی استفاده کنند. گزارش تهیه شده توسط سازمان ملل در سال ۱۹۹۵ در خصوص حکومت جهانی نشان می داد که در آن زمان قریب به ۲۹۰۰۰ سازمان مردم نهاد بین المللی وجود داشته است. تعداد سازمان مردم نهاد داخلی کشورها حتی از این رقم نیز بالاتر بوده است؛ حدود ۲ میلیون سازمان غیردولتی در ایالات متحده فعالیت می کنند که بیشتر آنها در ۳۰ سال گذشته تشکیل شده اند. روسیه نیز ۴۰۰۰ سازمان مردم نهاد دارد. در هندوستان ۲ میلیون سازمان مردم نهاد وجود دارند. روزانه چندین مورد از این سازمان ها ایجاد می شوند. تنها در کنیا، قریب به ۲۴۰ سازمان مردم نهاد در هر سال تأسیس می شود.

تاریخچه سازمان های مردم نهاد در ایران

زندگی مشارکتی تجربه جدیدی در سرزمین ما نیست و این کشور، تاریخی طولانی از فعالیت های خیرخواهانه و بشردوستانه داشته است. مشارکت به عنوان امری برخاسته از مذهب، مدنیت، آداب و سنن اجتماعی در همه عرصه های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، دفاعی و سیاسی کشور حضور پررنگی داشته است. تاریخ این نقطه از جهان شاهد مقاطع حساس و سرنوشت سازی است که گذر از آن جزء با مشارکت و حرکت داوطلبانه، غیر ممکن بوده است.

در ایران گذشته کشورمان سرشار از مشارکت اجتماعی است. یکی از الگوهای آن، تشکل های سنتی مانند: وقف و نذر می باشد که از بطن همکاری مردم برای رفع نیازهای اقتصادی و ارائه خدمات اساسی ظاهر شده اند. این تشکل ها در مقابله با حوادث ناگوار و پر کردن شکاف هایی که دولت از عهده آن بر نمی آید، شبکه اطمینان اجتماعی را برای طبقات محروم ایجاد کرده اند. چنین تشکل هایی ریشه در فرهنگ و سابقه بشردوستانه مردمان این سرزمین، روحیه آزادی خواهی و ارزش های دینی آنان دارد. آنها در شرایط مختلف زمانی تاب آورده اند و با وجود تنگناها و محدودیت های مختلف هنوز به حیات خود ادامه می دهند.

فقدان امنیت، شرایط اقلیمی و جغرافیایی، فقر اقتصادی، آموزه های دینی مانند: سنت وقف و نذر و خمیر مایه های ارزشی و فرهنگی این سرزمین موجب استمرار و بقای فرهنگ مشارکتی در قالب و انواع متعدد تعاون و همکاری شده است. وجود دارالایتام ها، مؤسسات خیریه که از راه وقف و نذر اداره می شده اند، تعاونی های سنتی و ... از مصادیق الگوهای مشارکتی موجود در کشور از گذشته های دور تا به حال بوده است.

در حال حاضر بیشتر فعالیت های امدادی و خیرخواهانه در ایران توسط سازمان هایی از نوع دولتی - غیردولتی صورت می گیرد؛ نظیر: کمیته امداد امام، بنیاد شهید، جهاد سازندگی، بنیاد مسکن، جامعه زنان داوطلب بهداشت، که در بدو تشکیل عمدتاً به صورت داوطلبانه و از بین مردم بوده و به تدریج به دلیل گسترش روز افزون و بالا بودن تعداد اعضای آن در سطح وسیع، بخش مدیریت در آنها نهادینه شده و به صورت دولتی در آمده است (سعیدی، ۱۳۹۲).

در سال های اخیر، انجمن ها و نهادهایی برای فعالیت تخصصی و ضروری در عرصه های مختلف فرهنگی و اجتماعی مانند: مبارزه با معضل اعتیاد به مصرف مواد مخدر، کودکان، زنان و محیط زیست به وجود آمده اند که در کنار انجمن های حرفه ای و صنفی که سابقه تشکیل و فعالیت آنها به چند دهه قبل برمی گردد فعالیت می کنند؛ همچنین در این راستا اشکال سنتی تر فعالیت های غیر دولتی (خیریه)، نیروی تازه نفس و جوان نیز در کنار آنها قرار دارند (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۹۲).

طی چند سال اخیر سازمانهای غیردولتی فراوانی در کشور شکل گرفته و به فعالیت مشغول شده اند. برخی منابع شمار سازمانهای غیردولتی ایرانی را حدود پانزده هزار تخمین می زند که به نظر می رسد قدری اغراق آمیز باشد. با این حال انجمن تنظیم خانواده ایران که خود یک سازمان غیردولتی است اقدام به تهیه فهرست و آمار گیری از سازمانهای غیردولتی کشور در قالب یک کتاب با عنوان "بانک اطلاعاتی سازمانهای غیردولتی ایرانی" نموده است که در آن مشخصات بیش از دو هزار سازمان غیر دولتی به چشم می خورد (نمازی، ۱۳۹۰: ۲۵۵).

سازمان های غیردولتی، نهادی قدیمی با مفهومی جدید است که ریشه در تاریخ گذشته بشر دارد و از زمان های گذشته با مطرح شدن مدیریت اجتماعات بشری پا به عرصه وجود نهاده است.

این نهادهای اجتماعی علاوه بر ریشه های تاریخی، دارای سابقه ای دیرینه در مکتب اسلامی هستند. پیمان حلف الفضول که پیامبر گرامی اسلام حضرت محمد (ص) قبل از مبعوث شدن به پیامبری، با عده ای از جوانان قریش منعقد نمودند، که بر اساس آن از حقوق افراد غریب در شهر مکه دفاع نمایند دلیلی بر این مدعاست (شاه بهرامی و همکاران، ۱۳۸۹: ۵۰۹).

اهمیت سازمان های مردم نهاد

در دنیای امروز سازمان ها قادر نیستند که همه مسائل و نیازهای خود را به تنهایی برطرف سازند (علی بیگی و نکوئی نائینی، ۱۳۹۶: ۱۲۷). امروزه بیشتر کشورهای پیشرفته باید برای تداوم رشد و توسعه همه جانبه سایر مشارکت مردم و نهادهای مردمی را در اداره امور کشور به کار گیرند، بطوری که مشارکت سازمان های غیر دولتی در امور جامعه به عنوان یک ارزش تلقی گردد. سازمانهای غیردولتی به عنوان تسهیل کننده عمل کرده و با جلب مشارکت مردمی و جذب سرمایه های کوچک و هدایت آنها، علاوه بر ایجاد تفاهم اجتماعی، اجرای پروژه های محلی و ملی را تسریع می کنند از سوی دیگر این سازمان ها با اعمال نظارت و ارزیابی فرآیند انجام فعالیت ها مردم را از پیشرفت کار مسائل و مشکلات و امثال آن آگاه می نمایند (رحیمی، ۱۳۹۷: مقدمه).

هر اندازه که ساختار حکومت به سمت رسمیت شناختن مردم در فرآیندهای اجتماعی پیش می رود، اهمیت نهادهای غیر دولتی فزونی می گیرد. سازمانهای غیر دولتی از آنجا که قابلیت پیگیری اهداف غیر انتفاعی و غیر سیاسی را به صورت داوطلبانه و مسالمت آمیز دارند، می توانند بسیاری از اهداف خیرخواهانه، مردمی و بشر دوستانه را به ثمر رسانند که از جمله آنها می توان به تامین امنیت و ساماندهی اقتصادی اشاره نمود (سنگ سفیدی، ۱۳۹۱).

در واقع، سازمانهای مردمی به لحاظ جذب پتانسیل های مردمی و پیش زمینه گسترش فعالیت مردمی و مشارکت اجتماعی از الزامات کیفیت و کمیت های جامعه به شمار می رود و این اعتقاد وجود دارد که در جامعه ای که دولت آن برخاسته از متن مردم بوده و با اتکای حمایت مردمی شکل گرفته بایستی از حضور توده های مردم استقبال کند و از این طریق، پشتوانه عظیمی را برای سیاست های خود و اجرای آن بدست آورد (احمدیان، ۱۳۹۵).

در هر حال، تشکل های غیردولتی به عنوان بازوان دولت و به پشتوانه اعتماد مردمی که به دلیل برخاستن این تشکل ها از بطن جامعه ایجاد شده - متولیان مناسبی هستند که می توانند نیروهای نهفته مردمی و جوان و نیز منابع مالی و امکانات غیر

نقدی را در جهت ارتقای حوزه میراث فرهنگی، بلکه در سایر حوزه‌ها چون بهداشت، آموزش، محیط زیست، ترافیک، امنیت اجتماعی، کاهش اعتیاد و فحشا و بزهکاری و دیگر موارد هدایت کرده و به ثمر رسانند (نوعی و ساجع، ۱۳۹۰: ۵).

نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در ایجاد شهرهای گردشگرپذیر

واژه‌ی توسعه‌ی پایدار به دنبال تحول و تکامل مفاهیم توسعه و تغییر رویکرد آن از مباحث اقتصادی به اجتماعی و زیست محیطی مطرح گردید. توسعه‌ی پایدار دارای پنج مؤلفه شامل: پایه‌های قانونی، ایجاد سیاسی آرام و ثبات اقتصاد کلان، سرمایه‌گذاری در امور اجتماعی و زیربنایی، حمایت از اقشار آسیب‌پذیر و حفاظت از منابع طبیعی است (بانک جهانی، ۱۳۸۹: ۱۰۱). در مباحث توسعه‌ی پایدار، رشد توانایی‌های فردی شهروندان بسیار مهم و اساسی تلقی می‌شود. هم‌چنین مشارکت برای دستیابی به حقوق انسانی، مانند خدمات بهداشتی، آموزشی و حقوقی، امکان مشارکت فعال در بازار کار و مشارکت در حوزه‌های عمومی و سیاسی، مراحل دیگری از دستیابی به توسعه‌ی پایدار به شمار می‌روند (استیونز و همکاران، ۲۰۱۳).

مشارکت مردمی در تصمیم‌گیری‌های جمعی و خودگردانی به عنوان تجسم دموکراسی مشارکتی از مولفه‌های دستیابی به توسعه‌ی پایدار است. مشارکت، فرایندی از خودآموزی اجتماعی و مدنی بوده و فعالیت برای مشارکت، مستلزم تغییر حالت ذهنی و روانی در تمام سطوح اجتماعی است. این تغییر، موجب برقراری مناسبات اجتماعی، مشارکت مردمی را منبعی از انرژی خلاق برای دفاع در مقابل خودکامگی و ابزاری برای صورت قانونی بخشیدن به خرد جمعی مورد تجلیل و ستایش قرار داده‌اند. به اعتقاد آنها مشارکت با درگیر ساختن تعداد زیادی از مردم در اداری امور جامعه، مصلحت اکثریت را تأمین خواهد کرد. رشد تشکل‌ها و نهادهای اجتماعی خرد، دواطلبانه و غیر سیاسی موجب شکل‌گیری مفهوم «مشارکت»، «شهروند فعال» و «فضای عمومی»، و به تبع آن «علاق عمومی» و «هویت اجتماعی، مبتنی بر علائق عمومی می‌شود و این امر در جوامع کنونی جهان سوم که در معرض فشارهای مضاعف به ویژه فرایند جهانی شدن و رشد علائق منطقه‌ای و محلی قرار دارند بسیار حیاتی است (رضایی، ۱۳۹۵: ۵۴).

در سیاست‌های توسعه‌ی مشارکتی، مسؤلیت برنامه‌ریزی، اجرا، نگهداری و نظارت بر برنامه‌های شهر بر عهده‌ی خود مردم است و فرصت ایجاد مشارکت و توانمندسازی برای مردم و توسعه توسط مردم و نه برای مردم، فراهم می‌شود (منصوری، ۱۳۸۹: ۱۶۵) و زمینه‌ی بحث و گفت‌وگو درباره‌ی امور جمعی، عضویت در گروه‌های اجتماعی و حق اعتراضی مدنی در مورد روندها و امور جامعه فراهم می‌گردد (مک لین، ۲۰۱۶). لذا، براساس تجارب موجود، پایدارترین شکل توسعه به شمار می‌آید تا جایی که بسیاری از برنامه‌ریزان بر این باورند که توسعه‌ی فراگیر و پایدار، بدون ارتباط با مشارکت مردمی معنا ندارد و تحقق آن بدون شکل‌گیری نهادهای برخاسته از مردم و همراهی و همیاری آنان در مراحل مختلف میسر نخواهد بود (رستگار مقدم، ۱۳۹۰: ۱۳۰).

انجمن‌ها و نهادهای مدنی می‌توانند مجرای برای آموزش مردم جهت تعیین سرنوشت خود و مشارکت در بحث و تصمیم‌گیری جمعی در سطح محله‌ها و مناطق شهری محسوب شوند.

در چند دهه‌ی اخیر، هدف برنامه‌ریزی شهری ایران غالباً سالم نگاه داشتن محیط کالبدی شهر بوده و اصل مشارکت اجتماعی فراموش شده است. اندیشه و تلاش مدیران شهری برای فایق آمدن بر مشکلات و معضلات کالبدی و فیزیکی شهر تمرکز یافته است تا بتوانند آسایش و راحتی شهروندان را فراهم آورند. با این همه فضای اجتماعی و بزرگترین سرمایه‌ی آن، انسان، نادیده انگاشته شده است. یکی از عوامل بسیار مهم عدم توجه به ضرورت حضور انسان در برنامه‌ریزی‌های شهری و محله‌های ساختار تاریخی حکومت‌های تمرکزگرا در ایران» بوده است. ساختار اجتماعی ایران از گذشته تاکنون - جز در دوره‌هایی کوتاه - همواره متمرکز و اقتدارگرا و یک سویه بود. ساختار یک سویه‌ی قدرت، در کلیه سطوح تصمیم‌گیری در ایران مانع شکل‌گیری جامعه‌ی مدنی و ایجاد حوزه‌ی عمومی حایل میان دولت و شهروندان شده است. در نتیجه، در ایران، به جای الگوی حاکمیت شهری، الگوی حکومت شهری شکل گرفته است. حکومت شهری، مجموعه‌ی سازمانهای مسئول اداری شهر را در بر می‌گیرد که متکی بر نهادهای رسمی است؛ لیکن حاکمیت شهری، فرایندی است که براساس کتشف متقابل میان نهادها و سازمانهای غیردولتی جامعه‌ی مدنی از سوی دیگر شکل می‌گیرد. در حاکمیت شهری معیارهای زیر اهمیت اساسی دارند:

مسئولیت پذیری، مشارکت، قانونمندی، شفافیت، اثربخشی و کارآیی، پاسخگویی، عدالت، بینش راهبردی، تمرکززدایی و جهت گیری توافقی.

با توجه به سوابق تاریخی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و حاکمیت نظام های استبدادی در کشور، جامعه ی ایران فاقد جامعه ی مدنی با معیارهای ده گانه ی برشمرده شده، فاقد شهروند و در نتیجه نا آشنا به وظایف شهروندی و جامعه ای غیر مشارکتی بوده است. در روند تاریخی شهرهای ایران همواره سه حوزه وجود داشت: ۱-حوزه ی خصوصی، ۲-حوزه ی عمومی و ۳-حوزه ی دولتی

حوزه ی خصوصی شامل حریم خصوصی شهروندان است و کسی اجازه ندارد به این حوزه وارد شود. حوزه ی عمومی متعلق به همگان بوده و حوزه ی دولتی به نهادها و ارگانهای مختلف حکومت تعلق دارد. در کشور ما، به سبب تسلط حکومت های تمرکز گرا، معمولاً به دو حوزه ی خصوصی و دولتی توجه شده است و شهر نشینان به حوزه های خصوصی و شخصی بیش از حوزه های عمومی و همگانی اهمیت می دهند و عملاً به حوزه ی عمومی به عنوان محدوده ای که به آنها تعلق دارد توجه نکرده و در امور همگانی کمتر مشارکت مینمایند. دولت نیز همواره بر این باور بوده است که در حوزه ی عمومی هم یگانه مجری است. از این رو، در حوزه های عمومی موارد بی شماری از عملکردهای ناقص و غیر عقلایی به چشم می خورد. دکتر برک پور در پژوهش های خود با استفاده از ده معیار حاکمیت شهری و مقایسه ی آنها در دو شهر همدان و اسلام شهر به این نتیجه می رسد که در شهرهای ایران، حوزه ی عمومی چه از بعد اجتماعی و چه از بعد کالبدی، فاقد نقشی تأثیر گذار در روند تحولات شهری و نظام کنترل و هدایت توسعه ی شهری است (برک پور، ۱۳۹۲: ۷۴). وجود چنین جریان تاریخی میان دولت و ملت آثاری را به قرار زیر در عرصه ی شهرها در پی دارد:

- شکل نگرفتن مفهوم و فرهنگ شهروندی
  - برخورد اقتدار گرا، آمرانه و یک سوپهی مدیریت شهری با شهروندان
  - نبود قانون یا ضمانت اجرای آن
  - عدم گفت و گو و تعامل میان مسئولان اداره ی شهر و شهروندان
  - پاسخگو نبودن نهادها و تشکل های غیر رسمی مؤثر در تصمیم گیری های شهری
- پیامد چنین روندی، موجب از هم گسیختگی روابط میان شهروندان و کارگزاران دولت و بیگانگی و بی اعتقادی متقابل و افزایش بیش از پیش مشکلات مدیران شهری شده است. هم چنین تسلط ساختار تمرکزگرا در شهرهای ایران موجب گردیده که تشکل ها و سازمانهای غیردولتی و داوطلبانه در زمینه ی مسایل شهری نقش و جایگاه مناسبی نیابند و نتوانند نقش مؤثری در فعال کردن حوزه عمومی و دخالت دادن شهروندان در حیات شهری ایفا کنند (همان، ۷۸).

با توجه به تأثیر پذیری شدید نظام اداری امور محلی و شهری از نظام اداری کشور، در سال های اخیر افزایش مشارکت اجتماعی ساکنان شهر در حل مسائل محل سکونت خود و به طور کلی مسائل گوناگون شهری از راهبردهای اساسی دستیابی به توسعه ی پایدار مطرح گردید. بهره گیری از مشارکت مردمی و برقراری حاکمیت شهر نشینان به جای حکومت متمرکز و آمرانه ی شهری، از جمله ضروری ترین تغییراتی است که در سده ی کنونی می باید در اداری امور مناطق و محله های شهرهای ایران صورت گیرد. در این رابطه، گسترش فعالیت انجمن ها، تشکل های مردمی و سازمانهای غیر دولتی از مهمترین راهکارهای جلب مشارکت مردم در سطوح مختلف شهر به شمار می آیند.

طی چند دهه گذشته، سازمانهای غیر دولتی به عنوان عاملان اصلی توسعه در جهان شناخته شده اند و روز به روز بر تعداد و حجم عملیات آنها افزوده می شود. تحرک سازمانهای غیر دولتی در سطوح محلی، ملی و بین المللی از ویژگی های دوران جدید است. این تشکل های داوطلبانه مردمی که با تنوع در شکل، سطح، تخصص و از این قبیل به صورت مستقل فعالیت می کنند، به عنوان پاسخی مسئولانه از طرف مردم با مشارکت در عرصه های حیات اجتماعی، به تحرک در زمینه های مختلف دامن می زنند.

سازمان های غیر دولتی در شکل دهی و تحقق دموکراسی مشارکتی، نقش حیاتی بر عهده دارند. این سازمان ها، به جهت آزاد بودن از از قید و بندهای فعالیت های رسمی زمینه های بسیار مساعدی برای مشارکت در مناظره توسعه پایدار یافته اند. این سازمان های مردمی که در همه سطوح بین المللی، ملی و محلی فعالیت می کنند، قادرند در شبکه ای گسترده ارتباط وسیع و متنوع خود را سامان دهند.

سازمان های غیر دولتی به جهت توانمندی بالقوه و بالفعل خود و نیز به دلیل پویایی و وسعت و گوناگونی مباحث و مسائل مطرح در توسعه پایدار در این زمینه مناظره اعتبار و منزلت ممتازی یافته اند. به نظر می رسد عرصه پویای توسعه پایدار، به دلیل ابتکارات و امکانات گسترده ای که این گروه ها و سازمان ها، خلق کرده اند، به ظرفیت های جدیدی دست یافته است. این سازمانها به خصوص به مدد این امکانات توانسته اند با خارج شدن از انحصار دولت ها و حتی نهادهای بین المللی و بین الدولی تداوم حیات خود را بصورت مستقل در واپسین سال های هزاره دوم تثبیت و در نتیجه کار آمدی خود را در طلوع هزاره سوم تضمین کنند.

واقعیت آن است که تشکل های غیر دولتی به عنوان راهکارهای نو برای مشارکت بخشی مردم در تعیین سرنوشت خود از آن جهت در دنیای امروز اهمیت یافته اند که می توانند به عنوان حلقه واسطه میان حکومت و مردم، عهده دار انتقال خواسته های ملت به دولت باشند. از آنجا که ایران در چارچوب کشورهای در حال توسعه قرار دارد و تشکل های غیر دولتی رابطه ای ویژه با توسعه در جهان سوم دارند، می توان با توجه به حجم کوچک آنها موجب تسریع در امر تصمیم گیری ها شد و با حجم کم مدیریتی به سهولت به جریان مدیریت دولتی مدد رساند. مشارکت اختیاری، تکثر و تنوع اهداف، قدرت در بسیج عمومی و ... می توانند به صورت حد فاصل میانبری از بوروکراسی عریض و طویل دولتی باشد.

در عصر جهانی شدن سازمانهای مردم نهاد می توانند موجب افزایش آگاهی افراد به مسائلی چون توسعه، فقر و محیط زیست باشند. در هر حال، سازمانهای غیر دولتی نقشی مهم در ارائه بازخوردهای لازم در زمینه سیاست ها و برنامه ها دارند که این امر از طریق مشارکت در تغییرات سیاسی و کمک به تدوین برنامه های توسعه محقق می شود (محمدی، ۱۳۹۸).

می توان گفت که تشکل های غیر دولتی برای ایجاد تحرک، بیان علایق و منافع مردم در سطوح مختلف تصمیم گیری بوجود آمده اند. امروزه امیدهای زیادی وجود دارد که سمن ها به عنوان گذرگاهی برای خلاقیت اقتصادی، مشارکت عمومی و پیشرفت اجتماعی، یا حداقل به عنوان جانشین شایسته ای برای خدمات عمومی در سطح ملی ایفاء نقش نمایند. در هر حال، سمن ها دارای مزیت رقابتی هستند:

۱- سمن ها مردم فقیر را در مناطق محروم مورد رسیدگی قرار می دهند؛ جایی که حکومت حضور ندارد و با حضورش اثر بخش نیست.

۲- سمن ها با هزینه کمتری عملیات خویش را انجام می دهند، چرا که ماهیت داوطلبی دارند و هزینه بالا سری فنی کمتری نیز دارند.

نوع پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و روش آن توصیفی- تحلیلی است. تحقیق کاربردی تحقیقی است که هدف آن توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است، به عبارت دیگر تحقیقات کاربردی به سمت کاربرد عملی دانش هدایت می شود (حافظ نیا، ۱۳۹۲: ۵۹). این تحقیق از لحاظ طبقه بندی تحقیق بر حسب روش، از نوع تحقیقات توصیفی است از میان انواع تحقیق های توصیفی، از نوع تحقیق همبستگی است زیرا رابطه بین متغیرهای وابسته و مستقل بررسی می شود. تحقیق توصیفی آنچه را که هست بدون دخل و تصرف توصیف و تفسیر می کند. این نوع از تحقیق شامل جمع آوری اطلاعات برای آزمون فرضیه یا پاسخ به سوالات مربوط به وضعیت فعلی موضوع مورد مطالعه می شود (خاکی، ۱۳۹۱).

مشخصات نمونه اعضای انجمن به شرح ذیل می باشد:

توزیع سنی تعداد ۳۸۴ نفر از اعضای انجمن های گردشگری شهر تهران نشان داد اکثریت ساکنان پاسخگو بین ۲۱ تا ۳۰ سال سن دارند. اکثر اعضای انجمن های گردشگری پاسخگو را مرد تشکیل می دهد. تعداد ۲۲۰ نفر از پاسخگویان معادل ۵۷ / ۳

درصد متاهل و ۱۶۴ نفر معادل ۴۲۸ درصد مجرد هستند. تحصیلات اکثر پاسخگویان لیسانس می باشد. اکثر پاسخگویان بین ۲ تا ۳ سال سابقه عضویت داشتند. اکثر پاسخ گویان با هدف علاقه به فعالیت های اجتماعی عضو انجمن شدند و نوع همکاری اکثر اعضای پاسخ - دهنده انجام کارهای اجرایی می باشد.

بررسی فرضیات مرتبط با این موضوع از طریق آزمون دو جمله ای صورت گرفت. از نظر اعضا و مدیران انجمن ها، میزان تأثیر سازمانهای مردم نهاد در توسعه گردشگری پایدار شهر تهران کمتر از حد متوسط است. همچنین میزان تأثیر سازمان های مردم نهاد در هدف گذاری، آموزش و فرهنگ سازی، و تبلیغات و جذب گردشگر توسعه پایدار گردشگری کمتر از حد متوسط است.

بحث و نتیجه گیری

آمار توصیفی نظر اعضا درمورد تبلیغات و جذب گردشگر سازمان های مردم نهاد

جدول ۱ توزیع فراوانی نظر اعضای انجمن در مورد تبلیغات و جذب گردشگر سازمان مردم نهاد نشان می دهد.

جدول ۱- توزیع فراوانی نظر اعضای انجمن در مورد تبلیغات و جذب گردشگر سازمان مردم نهاد

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	مولفه
۰/۱۸۶۵	۲/۴۴	۹	۳۶	۱۰۶	۲۰۰	۳۳	فراوانی استفاده از وسایل ارتباطی پوستر و بروشور در تبلیغات گردشگری پایدار
		۲/۳	۹/۴	۲۷/۶	۵۲/۱	۸/۶	درصد
۰/۱۸۸۷	۲/۸۷	۵	۱۰۲	۱۳۰	۱۳۴	۱۳	فراوانی استفاده از تماس های شخصی در تبلیغات گردشگری پایدار
		۱/۳	۲۶/۶	۳۳/۹	۳۴/۹	۳/۴	درصد
۰/۱۷۲۶	۲/۰۳	۶	۶	۵۵	۲۴۷	۷۰	فراوانی استفاده از وسایل ارتباطی مطبوعات در تبلیغات گردشگری پایدار
		۱/۶	۱/۶	۱۴/۳	۶۴/۳	۱۸/۲	درصد
۰/۱۹۵۰	۲/۶۲	۴	۷۵	۱۲۰	۱۴۴	۴۱	فراوانی استفاده از وسایل ارتباطی تلویزیون در تبلیغات گردشگری پایدار
		۱	۱۹/۵	۳۱/۳	۳۷/۵	۱۰/۷	درصد
۰/۱۸۱۷	۲/۵۱	۶	۳۲	۱۴۶	۱۷۰	۳۰	فراوانی استفاده از وسایل ارتباطی مجلات علمی در تبلیغات گردشگری
		۱/۶	۸/۳	۳۸	۴۴/۳	۷/۸	درصد
۰/۱۹۰۰	۲/۸۴	۱	۲۰	۱۲۲	۲۰۵	۳۶	فراوانی کارایی و تاثیرگذار بودن تبلیغات گردشگری در شهر تهران
		۰/۳	۵/۲	۳۱/۸	۵۳/۴	۹/۴	درصد
۰/۱۷۲۹	۲/۳۳	۱	۲۰	۱۲۲	۲۰۵	۳۶	فراوانی تاثیرگذار بودن فعالیت های تبلیغاتی گردشگری سازمان های مردم نهاد شهر تهران در جذب گردشگر
		۰/۳	۵/۲	۳۱/۸	۵۳/۴	۹/۴	درصد
۰/۱۶۴۴	۲/۵۲	تبلیغات و جذب گردشگر سازمان های مردم نهاد					

یافته های جدول ۱ حاکی از آن است که ۳۳ نفر از اعضای انجمن معادل ۸/۶ درصد استفاده سازمانهای مردم نهاد از وسایل ارتباطی پوستر و بروشور در تبلیغات گردشگری پایدار را در حد خیلی کم دانستند، ۲۰۰ نفر معادل ۵۲/۱ درصد کم، ۱۰۶ نفر معادل ۲۷/۶ در حد متوسط، ۳۶ نفر معادل ۹/۴ درصد در حد زیاد و ۹ نفر معادل ۲/۳ درصد در حد خیلی زیاد دانستند. با توجه به این یافته می توان بیان کرد که استفاده سازمان های مردم نهاد از وسایل ارتباطی پوستر و بروشور در تبلیغات گردشگری پایدار در حد کم است. در مورد سوال دوم، ۲۳ نفر از اعضای انجمن معادل ۶ درصد استفاده سازمانهای مردم نهاد از تماس های شخصی در تبلیغات گردشگری پایدار را در حد خیلی کم دانستند، ۱۸۷ نفر معادل ۴۸/۷ درصد کم، ۱۳۲ نفر معادل ۳۴/۴ در حد متوسط، ۳۸ نفر معادل ۹ / ۹ درصد در حد زیاد و ۴ نفر معادل ۱ درصد در حد خیلی زیاد دانستند. با توجه به این یافته می توان بیان کرد که استفاده سازمانهای مردم نهاد از تماس های شخصی در تبلیغات گردشگری پایدار در حد کم است. در مورد سوال سوم، ۱۳ نفر از اعضای انجمن معادل ۳/۴ درصد استفاده سازمانهای مردم نهاد از وسایل ارتباطی مطبوعات در تبلیغات گردشگری پایدار را در حد خیلی کم دانستند، ۱۳۴ نفر معادل ۳۴/۹ درصد کم، ۱۳۰ نفر معادل ۳۳/۹ در حد متوسط، ۱۰۲ نفر معادل ۲۶/۶ درصد در حد زیاد و ۵ نفر معادل ۱/۳ درصد در حد خیلی زیاد دانستند. با توجه به این یافته می توان بیان کرد که استفاده سازمانهای مردم نهاد از وسایل ارتباطی مطبوعات در تبلیغات گردشگری پایدار در حد کم است.

در مورد سوال چهارم، ۷۰ نفر از اعضای انجمن معادل ۱۸/۲ درصد استفاده سازمانهای مردم نهاد از وسایل ارتباطی رادیو در تبلیغات گردشگری پایدار را در حد خیلی کم دانستند، ۲۴۷ نفر معادل ۶۴/۳ درصد کم، ۵۵ نفر معادل ۱۴ / ۳ در حد متوسط، ۶ نفر معادل ۱ / ۶ درصد در حد زیاد و ۶ نفر معادل ۱/۶ درصد در حد خیلی زیاد دانستند. با توجه به این یافته می توان بیان کرد که استفاده سازمان های مردم نهاد از وسایل ارتباطی رادیو در تبلیغات گردشگری پایدار در حد کم است. در مورد سوال پنجم، ۴۱ نفر از اعضای انجمن معادل ۱۰/۷ درصد استفاده سازمان های مردم نهاد از وسایل ارتباطی تلویزیون در تبلیغات گردشگری پایدار را در حد خیلی کم دانستند، ۱۴۴ نفر معادل ۳۷/۵ درصد کم، ۱۲۰ نفر معادل ۳۱ / ۳ در حد متوسط، ۷۵ نفر معادل ۱۹/۵ درصد در حد زیاد و ۴ نفر معادل ۱ درصد در حد خیلی زیاد دانستند. با توجه به این یافته می توان بیان کرد که استفاده سازمان های مردم نهاد از وسایل ارتباطی تلویزیون در تبلیغات گردشگری پایدار در حد کم است. در مورد سوال ششم، ۳۰ نفر از اعضای انجمن معادل ۸/۷ درصد استفاده سازمان های مردم نهاد از وسایل ارتباطی مجلات علمی در تبلیغات گردشگری را در حد خیلی کم دانستند، ۱۷۰ نفر معادل ۴۴/۳ درصد کم، ۱۴۶ نفر معادل ۳۸ در حد متوسط، ۳۲ نفر معادل ۸/۳ درصد در حد زیاد و ۶ نفر معادل ۱/۶ درصد در حد خیلی زیاد دانستند. با توجه به این یافته می توان بیان کرد که استفاده سازمانهای مردم نهاد از وسایل ارتباطی مجلات علمی در تبلیغات گردشگری در حد کم است. در مورد سوال هفتم، ۱۷ نفر از اعضای انجمن معادل ۴/۴ درصد کارایی و تأثیر گذار بودن تبلیغات گردشگری در شهر تهران را در حد خیلی کم دانستند، ۱۲۶ نفر معادل ۳۲/۸ درصد کم، ۱۵۴ نفر معادل ۴۰ / ۱ در حد متوسط، ۷۴ نفر معادل ۱۹۷۳ درصد در حد زیاد و ۱۳ نفر معادل ۳ / ۴ درصد در حد خیلی زیاد دانستند. با توجه به این یافته می توان بیان کرد که کارایی و تأثیر گذار بودن تبلیغات گردشگری در شهر تهران در حد کم است. در مورد سوال هشتم، ۳۶ نفر از اعضای انجمن معادل ۴/۹ درصد تأثیر گذار بودن فعالیت های تبلیغاتی گردشگری سازمان های مردم نهاد شهر تهران در جذب گردشگر را در حد خیلی کم دانستند، ۲۰۵ نفر معادل ۵۳ / ۴ درصد کم، ۱۲۲ نفر معادل ۳۱ / ۸ در حد متوسط، ۲۰ نفر معادل ۵/۲ درصد در حد زیاد و ۱ نفر معادل ۰/۳ درصد در حد خیلی زیاد دانستند. با توجه به این یافته می توان بیان کرد که تأثیر گذار بودن فعالیت های تبلیغاتی گردشگری سازمان های مردم نهاد شهر تهران در جذب گردشگر در حد کم است. با توجه به نتایج فوق می توان بیان کرد که پاسخ ها در مقوله تبلیغات و جذب گردشگر سازمانهای مردم نهاد در حد کم است (میانگین کل ۲/۵۲)، به عبارت دیگر، در حدود سه چهارم از پاسخگویان تبلیغات و جذب گردشگر سازمانهای مردم نهاد در راستای توسعه پایدار گردشگری در حد کم دانستند. انحراف معیار کل این شاخص ۰/۶۴۴ به دست آمد. از میانگین و انحراف معیار به دست آمده برای هر یک از سوالات این بخش می توان استنباط کرد که گویند و استفاده از وسایل ارتباطی رادیو در تبلیغات گردشگری پایدار « کمترین میانگین، و گویند

استفاده سازمان های مردم نهاد از وسایل ارتباطی مطبوعات در تبلیغات گردشگری پایدار» بیشترین میانگین را بخود اختصاص داده است.

آزمون فرضیات از نظر اعضای انجمن

فرضیه اصلی: میزان تأثیر سازمانهای مردم نهاد در توسعه گردشگری پایدار شهر تهران کمتر از حد میانگین است.

H1: نسبت تأثیر سازمانهای مردم نهاد در توسعه گردشگری پایدار شهر تهران بیش از ۶۰٪ است.

H0: نسبت تأثیر سازمانهای مردم نهاد در توسعه گردشگری پایدار شهر تهران کمتر یا مساوی ۶۰٪ است.

جدول ۲- آزمون دوجمله ای نسبت تأثیر سازمان مردم نهاد در توسعه گردشگری

فرضیه اصلی	تعریف گروهها	تعداد	نسبت مشاهده شده	نسبت آزمون	سطح معنی داری
	کوچک تر و مساوی ۳	۳۳۴	۰/۹	۰/۶	۰/۰۰۰

با توجه به جدول ۲ همانطور که مشاهده می شود چون سطح معنی داری ۰/۰۰۰ شده و کمتر از ۰/۰۵ خطا می باشد بنابراین می توان گفت بین دو گروه تفاوت معناداری یافت شده است. از طرفی چون میانگین نظر ۳۳۴ نفر از پاسخ دهندگان در رابطه با این فرضیه کمتر از ۳ (میانگین مورد نظر آزمون) می باشد در نتیجه فرضیه H1 تایید می شود یعنی با احتمال ۶۰٪ میزان تأثیر سازمانهای مردم نهاد در توسعه گردشگری پایدار شهر تهران کمتر از حد میانگین است.

فرضیه فرعی اول: به نظر می رسد میزان تاثیر سازمان های مردم نهاد در هدف گذاری گردشگری پایدار در شهر تهران کمتر از حد میانگین است.

H1: نسبت تأثیر سازمان های مردم نهاد در هدف گذاری توسعه پایدار شهری در شهر تهران بیش از ۶۰٪ است.

H0: نسبت تأثیر سازمان های مردم نهاد در هدف گذاری توسعه پایدار در شهر تهران کمتر یا مساوی ۶۰٪ است.

جدول ۳- آزمون دوجمله ای نسبت تأثیر سازمان مردم نهاد در هدف گذاری توسعه گردشگری در شهر تهران

فرضیه ۱	تعریف گروهها	تعداد	نسبت مشاهده شده	نسبت آزمون	سطح معنی داری
	بزرگ تر از ۳	۳۳۴	۰/۹	۰/۶	۰/۰۰۰

با توجه به جدول ۳ همانطور که مشاهده می شود چون میانگین نظر ۳۳۴ نفر از پاسخ دهندگان در رابطه با این فرضیه کمتر از ۳ (میانگین مورد نظر آزمون) می باشد در نتیجه فرضیه H1 تایید می شود یعنی با احتمال ۶۰٪ میزان تأثیر فعالیت سازمان های مردم نهاد در زمینه آموزش و فرهنگ سازی در توسعه گردشگری پایدار شهر تهران کمتر از حد میانگین است.

فرضیه فرعی دوم: به نظر می رسد میزان تأثیر فعالیت سازمان های مردم نهاد در زمینه آموزش و فرهنگ سازی در توسعه گردشگری پایدار شهر تهران کمتر از حد میانگین است.

H1: نسبت تأثیر سازمانهای مردم نهاد در زمینه آموزش و فرهنگ سازی توسعه پایدار در شهر تهران بیش از ۶۰٪ است.

H0: نسبت تأثیر سازمانهای مردم نهاد در زمینه آموزش و فرهنگ سازی توسعه پایدار در شهر تهران کمتر یا مساوی ۶۰٪ است.

جدول ۴- آزمون دوجمله ای نسبت تأثیر سازمان مردم نهاد در زمینه آموزش و فرهنگ سازی توسعه گردشگری پایدار

فرضیه ۲	تعریف گروهها	تعداد	نسبت مشاهده شده	نسبت آزمون	سطح معنی داری
	بزرگ تر از ۳	۳۳۱	۰/۹	۰/۶	۰/۰۰۰

با توجه به جدول ۴ همانطور که مشاهده می شود چون میانگین نظر ۳۳۱ نفر از پاسخ دهندگان در رابطه با این فرضیه کمتر از ۳ (میانگین مورد نظر آزمون) می باشد در نتیجه فرضیه H1 تایید می شود یعنی با احتمال ۶۰ میزان تأثیر فعالیت سازمان های مردم نهاد در زمینه آموزش و فرهنگ سازی در توسعه پایدار گردشگری به شهر تهران کمتر از حد میانگین است. فرضیه فرعی سوم: به نظر می رسد میزان تأثیر فعالیت سازمانهای مردم نهاد در زمینه تبلیغات در جذب گردشگران به شهر تهران کمتر از حد میانگین است.

H1: نسبت تأثیر سازمانهای مردم نهاد در زمینه تبلیغات توسعه پایدار در شهر تهران بیش از ۶۰٪ است.

H0: نسبت تأثیر سازمانهای مردم نهاد در زمینه تبلیغات توسعه پایدار در شهر تهران کمتر یا مساوی ۶۰٪ است.

جدول ۵- آزمون دو جمله ای نسبت تأثیر سازمان مردم نهاد در زمینه تبلیغات توسعه ی پایدار شهر تهران

فرضیه ۳	تعریف گروهها	تعداد	نسبت مشاهده شده	نسبت آزمون	سطح معنی داری
	کوچک تر و مساوی ۳	۳۱۶	۰/۸	۰/۶	۰/۰۰۰

با توجه به جدول ۵ همانطور که مشاهده می شود چون میانگین نظر ۳۱۶ نفر از پاسخ دهندگان در رابطه با این فرضیه کمتر از ۳ (میانگین مورد نظر آزمون) می باشد در نتیجه فرضیه H1 تایید می شود یعنی با احتمال ۶۰ میزان تأثیر فعالیت سازمان های مردم نهاد در زمینه تبلیغات در جذب گردشگران به شهر تهران کمتر از حد میانگین است.

نتیجه گیری

از نظر اعضا و مدیران سمن ها، میزان تأثیر فعالیت های سازمان های مردم نهاد کمتر از حد متوسط است. همچنین از نظر هر دو جامعه میزان تأثیر فعالیت های سازمانهای مردم نهاد در زمینه هدف گذاری، آموزش و فرهنگ سازی، و تبلیغات و جذب گردشگر کمتر از حد متوسط است. به عبارتی وضعیت سازمانهای مردم نهاد و فعالیت های اجرایی آن در زمینه توسعه پایدار گردشگری شهر تهران بسیار ضعیف است و باید تلاش های بیشتری در راستای اهداف تدوین شده برای اینگونه انجمن ها صورت گیرد.

منابع

۱. برک پور، ناصر (۱۳۹۲). گذار از حکومت شهری به حاکمیت شهری، پایان نامه دکترا شهرسازی، دانشگاه تهران، ماهنامه شهرداریها، سال ۴۹- ص ۷۴.
۲. ربیع زاده، سارا (۱۳۹۴). سازمان های مردم نهاد و توسعه گردشگری، کنفرانس ملی ایده های نو در گردشگری، جغرافیا و توسعه بومی، ۱-۱۳.
۳. رضایی، عبدالعلی (۱۳۹۵). مشارکت اجتماعی وسیله یا هدف توسعه، اطلاعات سیاسی- اقتصادی، شماره ۱۱۰-۱۰۹.
۴. سعیدی، محمدرضا (۱۳۹۲). درآمدی بر مشارکت مردمی و سازمان های غیردولتی، تهران: سمت.
۵. سنگ سفیدی، فریدون (۱۳۹۱). نهادهای غیردولتی NGO و نقش آن ها در جلوگیری از تخلفات اقتصادی، روزنامه اطلاعات.
۶. شاه بهرامی، فرخ الله (۱۳۸۹). تاثیر فعالیت های سازمان های مردم نهاد بر پیشگیری از ارتکاب جرم زنان سرپرست خانوار، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال ۵، شماره ۳. ۵۰۴-۵۱۸.
۷. شجاعی، سادات (۱۳۹۵). نقش تشکل های غیردولتی در توسعه پایدار و صنعت گردشگری.
۸. فطرس، محمدحسی (بی تا)، بررسی فقر از دیدگاه اشتغال در ایران اطلاعات سیاسی- اقتصادی، شماره ۱۱۲-۱۱۱.
۹. مایور، فدریکو (۱۳۹۶)، شهرهای آینده و آینده ی نوع بشری، پیام بوسسنکو، ش ۳۱۶، ۳۹.

۱۰. مقیمی، سیدمحمد (۱۳۹۱). سازمانهای غیردولتی کارآفرین، مجله فرهنگ مدیریت، سال اول، شماره سوم، بهار و تابستان.
۱۱. نوربخش، سیدناصر (۱۳۹۰). موانع درونی موفقیت‌های NGO ها در ایران، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
12. Burns,p.and Holden,A. (2018).Tourism: New perspective. London,prentice Hall
13. Kelboro, Girma , Stellmacher, Till, (2015), Protected areas as contested spaces: Nech Sar National Park,Ethiopia,between „local people“ , the
14. state,and NGO engagement, Environmental Development 16(2015)63–75.
- 15.Nilnoppakun, A.b , Auesriwong, A.a, Parawech, W.a (2015) Integrative Participatory Community-Based Ecotourism at Sangkhom District, Nong Khai.
16. Wheeler, S. (2004). Planning for sustainability. Creating livable, Equitable, and Ecological Communities. London and New York: Routledge; Taylor and Francis Group.